

TIBBIYOT PSIXOLOGIYASI, UNING VUJUDGA KELISH TAMOYILLARI VA TARIXI

Zoirova Dodar

Siyob Abu Ali ibn Sino nomidaga

Jamoat salomatligi texnikumi

Annotatsiya: tibbiyot psixologiyasi — bu tibbiyot va psixologiya sohalarini birlashtiruvchi ilmiy yo'nalish bo'lib, inson ruhiy holatining sog'liq va kasalliklar bilan qanday bog'liqligini o'rganadi. Ushbu soha, psixologik faktorlarning jismoniy salomatlikka ta'sirini, shuningdek, jismoniy kasalliklarning psixologik holatga ta'sirini o'rganadi. Tibbiyot psixologiyasining vujudga kelishi bir necha tamoyillarga asoslangan.

Kalit so'zlar: tibbiyot psixologiyasi, ruhiy holat, jismoniy salomatlik, psixologik faktorlar, davolanish jarayoni, psixomatik kasalliklar, individual yondashuv, psixologik yordam.

Аннотация: медицинская психология — научное направление, объединяющее области медицины и психологии, изучающее связь психического состояния человека со здоровьем и болезнями. Данное направление изучает влияние психологических факторов на физическое здоровье, а также влияние физических заболеваний на психологическое состояние. Возникновение медицинской психологии основано на нескольких принципах.

Ключевые слова: медицинская психология, психическое состояние, физическое здоровье, психологические факторы, лечебный процесс, психосоматические заболевания, индивидуальный подход, психологическая помощь.

Abstract: medical psychology is a scientific direction that combines the fields of medicine and psychology, studying how the human mental state is related to health and diseases. This field studies the influence of psychological factors on physical health,

as well as the influence of physical diseases on the psychological state. The emergence of medical psychology is based on several principles.

Key words: *medical psychology, mental state, physical health, psychological factors, treatment process, psychosomatic diseases, individual approach, psychological assistance.*

Insoniyat paydo bo'libdiki, turli kasalliklarni boshdan kechiradi. Hamda bu kasalliklardan forig' bo'lish maqsadida turli usullardan foydalanishgan. Asosan davolashdan turli giyohlardan va dorivor xususiyatga ega o'simliklardan foydalanishgan. Buyuk tabiblarimizning tibbiy yo'l bilan davolashlari to'g'risidagi ma'lumotlar barchamizga ma'lum, ammo ruhiy ta'sir o'tkazish yo'li bilan davolash qachon qo'llanila boshlagani to'g'risida ma'lumotlar yetib kelmagan. Shunday bo'lsada, ko'pchilik nomi ma'lum va mashhur tabiblarimiz bemorlarni davolashda ruhiy ta'sir o'tkazish usullaridan foydalanishgan. Tabiblarning aytishicha, birinchi navbatda organizmning o'zi va aynan u har qanday kasallikka qarshi kurashishi kerak, bizning vazifamiz esa unga yordam berish demakdir. Qadimgi davr adabiyotiga nazar tashlaydigan bo'lsak, tibbiyot, falsafa va psixologiya fanlarining chambarchas bog'lanib ketganligining guvohi bo'lamiz. Miloddan ilgari yashab o'tgan deyarli barcha faylasuflar tibbiyot va psixologiyaga oid o'z fikrlarini yozib qoldirishgan, chunki ular ruhiy kuchlarning manbaini inson miyasi bilan bog'lashgan. Aytib o'tish joizki, faoliyatimiz davomida biz klinik psixologiya va tibbiyot psixologiyasi terminlarini ko'p marotaba eshitganmiz. Bu atamalar o'rtasida qanday tafovutlar mavjudligi ustida hali ham bahslar davom etib kelmoqda. Aksariyat davlatlarda "Klinik psixologiya" tushunchasi keng tarqalgan. Biroq shuni alohida ta'kidlash lozimki, bu fan qanday atalishidan qat'i nazar, u tibbiyot va psixologiya fanlari negizida paydo bo'lganligiga shubha yo'qdir. Klinik psixologiya – tibbiyot psixologiyasining bir bo'limidir. Tibbiyot psixologiyasi klinik psixologiyaga qaraganda kengroq ma'no kasb etuvchi fan bo'lib, u tibbiy yo'nalishdagi barcha fanlarni o'z ichiga qamrab oladi, ya'ni deontologiya, etika, psixodiagnostika, psixoterapiya, tibbiy-psixologik ekspertiza, psixogigiya, psixoproflaktika va h.k.

Umumiy tibbiyot psixologiyasi quyidagi muammolarni o'rganadi:

- tibbiy xodimlar (vrach, hamshira) va bemorlar orasidagi o'zaro munosabatlarni;
- odamning psixologik shakllanish bosqichlarini (bolalik, o'smirlik, katta va qarilik davri psixologiyasini);
- temperament, xarakter va shaxs muammolarini.
- deontologiya va etika tamoyillarini;
- psixologiyaga va psixoprofilaktika muammolarini;
- psixodiagnostika (psixometriya) va psixoterapiya (psixokorreksiya) tamoyillarini;
- tibbiy-psixologik ekspertiza muammolarini.

Tibbiyot psixologiyasi bilan yondosh bo'lgan bir necha fanlar haqida ma'lumot berib o'tamiz. Bular;

- neyropsixologiya - psixologik metodlarni qo'llab bosh miya zararlanishlarida kuzatiladigan oliy ruhiy funksiyalarning buzilishlarini o'rganadi. Ushbu fan nevrologiya va psixologiya fanlari negizida paydo bo'lgan;

- psixonevrologiya - asab sistemasining funksional buzilishlarini o'rganuvchi fan bo'lib, psixiatriya va nevrologiya fanlari negizida paydo bo'lgan;

- psixofiziologiya - ruhiy faoliyat va fiziologik jarayonlarni yagona jarayon sifatida ko'radigan fan bo'lib, psixologiya va neyrofiziologiya fanlari negizida paydo bo'lgan.

- patopsixologiya - shaxs va ruhiyatning buzilishi qonuniyatlarini o'rganuvchi fan bo'lib, psixiatriya va psixologiya fanlari negizida paydo bo'lgan.

Tibbiyot psixologiyasi ruhiy va jismoniy salomatlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganadi. Ruhiy holat jismoniy sog'likka ta'sir qilishi mumkin, shuningdek, jismoniy kasalliklar ruhiy holatni ham o'zgartirishi mumkin. Har bir bemorning psixologik xususiyatlari, shaxsiyati va hayot tarzi kasallikni qabul qilish va davolanish jarayonida muhim rol o'ynaydi. Bemorning stress darajasi, motivatsiyasi va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashi uning sog'lig'iga ta'sir ko'rsatadi. Tibbiyot psixologiyasi turli psixoterapiya usullarini o'z ichiga oladi, masalan, kognitiv-behavioral terapiya, psixoanaliz,

гуманистическая терапия и бонусы. Ushbu usullar bemorlarning ruhiy holatini yaxshilash va ularni jismoniy davolanish jarayonida qo'llab-quvvatlash uchun ishlatiladi. Stressning kasalliklar rivojlanishidagi roli tibbiyot psixologiyasining muhim aspektlaridan biridir. Stressli holatlar organizmda turli biokimyoviy jarayonlarni faollashtiradi, bu esa immunitet tizimiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Tibbiyot psixologiyasi sog'liqni saqlashda psixologik yondashuvlarni qo'llashni o'z ichiga oladi. Bu bemorlarning sog'liqni saqlashga bo'lgan munosabatini o'zgartirish va ularning davolanish jarayonida faol ishtirok etishlarini rag'batlantirish uchun muhimdir.

- Tibbiyot psixologiyasining ildizlari qadimgi davrlarga borib taqaladi. Qadimgi Misr, Yunoniston va Rimda ruhiy kasalliklar haqida fikrlar mavjud edi. Hippokrat (IV asr avval) ruhiy kasalliklarni jismoniy sabablar bilan bog'lashga harakat qilgan.

- XIX asrda Sigmund Freudning psixanaliz nazariyasi paydo bo'lishi bilan ruhiyat va tibbiyot o'rtasidagi bog'liqlik yanada chuqurlashdi. Freudning g'oyalari ruhiy kasalliklarni tushunishga yangi yondashuvlarni kiritdi.

- XX asrda tibbiyot psixologiyasi yanada rivojlana boshladi. Bunda kognitiv-behavioral terapiya, gumanistik psixologiya va boshqa yo'nalishlar tibbiyotda qo'llanila boshlandi. Shuningdek, psixologiya ilmiy tadqiqotlar orqali sog'liqni saqlash tizimiga integratsiya qilindi.

- Hozirgi kunda tibbiyot psixologiyasi sog'liqni saqlash tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Psixologlar bemorlarning ruhiy holatini baholash, davolash strategiyalarini ishlab chiqish va sog'liqni saqlash xizmatlarini yaxshilashda faol ishtirok etadilar. Tibbiyot psixologiyasi ruhiy va jismoniy salomatlik o'rtasidagi murakkab munosabatlarni o'rganadigan muhim soha hisoblanadi. Uning vujudga kelish tamoyillari bemorlarning psixologik xususiyatlari, stress darajasi va davolanish jarayonidagi faol ishtirokini o'z ichiga oladi. Tarixan esa tibbiyot psixologiyasi ruhiyat va tibbiyotning integratsiyasi orqali rivojlandi va hozirgi kunda sog'liqni saqlash tizimining ajralmas qismi bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyot va havolalar

1. Ibodullayev Z.R. “Tibbiyot psixologiyasi”. Darslik. -T.: 2008, 378 b.
2. Ibodullayev Z .R. “O'zbekistonda tibbiyot psixologiyasini o'qitish kontseptsiyasi”. ”Patologiya jurnali”, 2009. No.1, 31-33 b.
3. Olimov X.O., Olimov U.X. “Psixiatriya klinikasining muqaddimasi”. -T.: 1997.